

Wegwijzer in de Bijbel

Het verhaal van de Bijbel op eenvoudige manier verteld

46. Het boek Deuteronomium (deel 3)

Bijbelgedeelte: Deuteronomium hoofdstuk 4-30

De zegen en de vloek

Nadat Mozes de verzamelde Israëlieten nog eens had herinnerd aan wat er allemaal was gebeurd, in de veertig jaar dat zij door de woestijn getrokken waren, vertelde hij dat zijn taak er bijna op zat. Jozua zou de leiding overnemen, en hen voorgaan in de verovering van het beloofde land.

Wat hij hen in verband met dit afscheid wilde zeggen, is dat zij anders moesten zijn dan hun ouders en grootouders, die door hun ongehoorzaamheid en verzet de boosheid van de HEER hadden gewekt. Die leefden nu allemaal niet meer. "U daarentegen bleef de HEER, uw God, toegedaan en bent nu allemaal nog in leven". En dat was al heel bijzonder, want, vroeg Mozes hun: "Is er ooit een volk geweest dat net als u vanuit een vuur de stem van een god heeft gehoord en dat heeft overleefd?" Dus het was aan hén om echt te doen wat de HEER hen zei: "Luister dus, Israël, naar de wetten en de regels waarin ik u onderwijs en kom ze na. Dan blijft u in leven ...". Mozes was de woordvoerder van de HEER, Die tot hem had gesproken op de berg Horeb en hem de Tien Woorden had gegeven. "Mij droeg de HEER toen op om u de wetten en de regels te leren die u moet nakomen in het land ... dat u in bezit gaat nemen". "Want", zei Mozes verder, "u bent door de HEER uitgekozen en uit de smeltoven in Egypte weggehaald om Hem als Zijn eigen volk toe te behoren, zoals heden het geval is". Door hun schuld had Mozes tegen de HEER gezondigd, en was Hij boos op hem geworden. Als straf mocht hij het beloofde land niet in. Het verzamelde volk mocht dat wel, maar niet omdat zij beter waren dan hun ouders en grootouders of Mozes. Ze gingen het land in omdat de HEER het Abraham, Isaak en Jakob beloofd had, en omdat de Kanaänieten veel slechter waren dan zij; en dan nog onder voorwaarden: "Zorg er dan voor dat u het verbond dat de HEER, uw God, met u heeft gesloten niet vergeet ...". Zouden zij dat wél vergeten, dan – zo voorzegde Mozes – zouden zij niet lang leven in dat land: "De HEER zal u uiteenjagen en u wegvoeren naar vreemde volken, waar maar een klein aantal van u zal overblijven". Maar Hij beloofde dat

dit niet hun definitieve einde zou zijn: als zij in dat vreemde land van harte tot de HEER zouden roepen, zou Hij weer naar hen omkijken; "Want de HEER, uw God, is een God van liefde. Hij zal u niet verlaten en u niet in het verderf storten. Wat Hij uw voorouders heeft beloofd, vergeet Hij niet".

Het verbond bij Horeb was de uitwerking van wat de HEER hun voorouders had beloofd. Abraham, Isaak en Jakob zouden tot een groot volk worden, dat het land Kanaän in bezit zou krijgen. En hier stond dat grote volk voor Mozes en aan de Jordaan, om dat beloofde land te gaan veroveren. Na de herhaling van de Tien Woorden, die de voorwaarden van het verbond waren, zei Mozes: "het is nu aan u om ze in acht te nemen, zoals de HEER, uw God, u heeft opgedragen; wijk er op geen enkele manier van af"; en ook: "Stel Hem niet op de proef ..." – waarmee Mozes het geduld van de HEER bedoelde: 'stel het geduld van de HEER niet op de proef', want dat zou hen net zo slecht bekomen als hun ouders en grootouders.

Mozes legde hen uit dat zij hun lange tijd in de woestijn moesten zien als de tijd van hun jeugd als volk. Zoals ouders hun kinderen opvoeden, zo voedde God hen op, met de bedoeling dat zij goede burgers zouden worden van het beloofde land. Als voorbeeld gaf Mozes het gebrek aan voedsel in de woestijn: "Hij liet u honger lijden en gaf u toen manna te eten ... zo maakte hij u duidelijk dat een mens niet leeft van brood alleen, maar van alles wat de mond van de HEER voortbrengt". Een ander bewijs van Gods zorg was: "Veertig jaar lang raakten uw kleren niet versleten en zwollen uw voeten niet op". En als dat zo was, en in nog veel meer dingen te merken was, "Laat ieder van u dan beseffen dat de HEER, uw God, u opvoedt, zoals een vader zijn kind. Leef daarom Zijn geboden na door de weg te volgen die Hij u wijst en door ontzag voor Hem te tonen". Dat ontzag zouden zij onder meer kunnen tonen door op hun beurt hun kinderen op te voeden in de dingen van de HEER: "Wees u er dan van bewust dat uw kinderen geen getuige zijn geweest van de opvoeding die de HEER u gaf, en niet met eigen ogen Zijn grootheid hebben gezien..." Zij moesten niet alleen hun kinderen de wegen van God leren, maar ook het goede voorbeeld geven, door zelf zich aan al Gods geboden te houden.

De keuzes die zij gingen maken in hun leven, zouden het leven en het resultaat van hun werk bepalen. Daarom doordrong Mozes hen ervan: "Besef goed, vandaag stel ik u voor de keuze tussen zegen en vloek. Zegen, als u gehoorzaam bent aan de geboden van de HEER, uw God, zoals ik ze u vandaag voorhoud. Vloek, als u Zijn geboden niet gehoorzaamt en afwijkt van de weg die ik u vandaag wijs ...".

De vloek zou als eerste gevolg hebben dat het land weinig of niets zou opleveren. Er was een groot verschil tussen het land Egypte, waar zij vandaan kwamen, en het land Kanaän, waar zij naartoe gingen. Egypte ontving zijn vruchtbaarheid door het Nijlwater. Door een doordacht bevoeiingssys-

teem konden de Egyptenaren water uit de rivier de Nijl over hun landerijen laten vloeien. Het land Kanaän had geen rivierdelta. Het was heuvelachtig en afhankelijk van de regenseizoenen. De HEER zou die kraan als het ware in Zijn hand houden, om hun wel of niet water te geven: "Het is een land waaraan de HEER, uw God, veel zorg besteedt, en waarover Hij waakt, het hele jaar door, van de eerste tot de laatste dag". Als zij Hem zouden gehoorzamen, beloofde de HEER: "Ik zal jullie akkers op de juiste tijd regen geven, in het najaar en in het voorjaar. Je zult je oogst binnenhalen, koren, wijn en olie, en Ik zal groene weiden geven voor je vee. Je zult er leven in overvloed". Maar als ze God niet zouden gehoorzamen "zal Hij de hemel sluiten. Er zal geen regen meer vallen en de hele oogst zal mislukken, en spoedig zult u verdwenen zijn uit het goede land dat de HEER u geven zal". Dat laatste is een grote sprong, die later blijkt uit een aantal stappen te bestaan, die steeds krachtigere waarschuwingen zouden zijn de HEER te dienen, voordat er nog weer iets ergers zou komen. Denk daarbij aan de plagen over Egypte, die steeds erger werden.

In dit verband gaf Mozes hun een opdracht. Als zij in het beloofde land waren gekomen, moesten zij elkaar deze aangekondigde zegen en vloek van de HEER voorhouden: dan "moet u op de Gerizim de zegen uitspreken en op de Ebal de vloek". Dit zijn bergen op de Westelijke Jordaanoever, waarvan de 881 meter hoge Gerizim ten noorden staat van de vallei waarin de huidige Palestijnse stad Nablus ligt. Ten zuiden daarvan staat de 940 meter hoge berg Ebal. In de hoofdstukken 27 en 28 van Deuteronomium wordt een uitvoerige opdracht gegeven van wat zij daar zouden moeten doen.

Wat ze precies moesten doen, is door de wat andere beschrijving van de uitvoering in het boek Jozua niet helemaal duidelijk. Maar omdat Jozua zich altijd nauwkeurig hield aan wat Mozes zei, zal hij het niet anders hebben gedaan dan voorgeschreven. In ieder geval is duidelijk dat zij bij het oversteken van de Jordaan stenen – zo groot dat een man die nog net op zijn schouder kon dragen – uit de rivier moesten halen. Die moesten zij op de berg Ebal zetten, met kalk bestrijken en daarop de Tien Woorden van de HEER schrijven. Ook moesten zij daar een altaar voor de HEER bouwen en daarop offers brengen, en daarna samen een feestmaaltijd houden.

Wat de zegen en de vloek betreft, is het niet zo eenvoudig, omdat de Hebreeuwse tekst van de Bijbel op verschillende manieren gelezen kan worden. Maar om het niet te moeilijk te maken, zullen we het zo bekijken als onze Bijbels zeggen. Mozes gaf heel precieze voorschriften voor wat zij moesten doen en zeggen. De Levitische priesters moesten met de ark in het midden van het dal tussen de bergen Gerizim en Ebal gaan staan, met naast hen zes stammen op of aan de voet van de Gerizim en de zes andere stammen op of aan de voet van de Ebal. Dan moest Jozua de Wet, de Tien Woorden voorlezen.

Daarna zouden de Levitische priesters dan voor iedereen hoorbaar eerst de vloeken uitspreken over ieder mens die zich niet hield aan de geboden in deze Wet. Misschien herhaalden de zes stammen die de vloek moesten uitspreken die woorden luid. Om te bevestigen dat allen het hadden gehoord en begrepen, en dat zij zich daaraan zouden houden, moest het volk op elke uitgesproken vloek over een overtreding 'Amen' antwoorden – wat betekent: 'Zo zal het zijn'.

Hoe het verder moest met het uitspreken van de zegen vertelt de Bijbel niet. Mozes zei dat als zij de HEER, hun God, gehoorzaam zouden zijn, zij boven alle andere volken zouden staan en vele zegeningen van de HEER mochten verwachten. Misschien was het zo dat de vier zegeningen die Mozes noemde, net als de vervloekingen, luid uitgeroepen moesten worden (herhaald door zes stammen?) waarop iedereen dan weer 'Amen' moest zeggen. Het ging om deze vier zegeningen:

"Gezegend zult u zijn in de stad en gezegend op het land".

"Gezegend is de vrucht van uw schoot, de vrucht van uw land en de vrucht van uw vee: de dracht van uw runderen, schapen en geiten".

"Gezegend is de oogst die u binnenhaalt en het deeg dat u kneedt".

"Gezegend zult u zijn in uw komen en gaan".

Met dat laatste wordt bedoeld: 'bij alles wat u doet'. Ook gaf hij aan wat de vloeken zouden zijn die hen bij ongehoorzaamheid zouden treffen, en het tegenovergestelde zijn van de zegeningen. Die vloeken worden verder verklaard: pijnlijke en ongeneeslijke ziekten die hen, hun vee en hun gewassen zouden treffen; droogte; sprinkhanen- en rupsenplagen; geen overwinning in oorlogen; verlies van hun bezit; leegroeven van hun land, enzovoorts. Dit alles kwam hierop neer: "U krijgt een loodzwaar juk opgelegd, tot er niemand meer over is". Mozes bedoelde: totdat er niemand meer in het land over is. Want de HEER zou een machtig volk laten komen, dat het land zou veroveren en hen wegvoeren naar het gebied waar Abraham had gewoond. Vervolgens zouden zij verspreid worden over de gehele aarde, maar nergens rust krijgen. Ze zouden voortdurend moeten opletten "want u zult uw leven niet meer zeker zijn en dag en nacht het ergste vrez-en". Helaas is Israël ongehoorzaam geworden, en is dit allemaal zo gebeurd als de HEER door Mozes had gezegd. En we weten uit de geschiedenis, hoe erg dit allemaal is geweest; en nog altijd zijn zij niet buiten gevaar.

Was het dan te moeilijk wat de HEER hun vroeg? Mozes zei van niet. Je hoefde er geen speciale kennis voor te hebben, want de woorden waren eenvoudig en duidelijk. Het was 'eenvoudig' een kwestie van kiezen: "Ik roep vandaag hemel en aarde als getuigen op: u staat voor de keuze tussen leven en dood, tussen zegen en vloek. Kies voor het leven, voor uw eigen toekomst en die voor uw kinderen, door de HEER, uw God, lief te hebben, Hem te gehoorzamen en Hem toegedaan te blijven".